

NIKOLOVSZKI RISZTO: AZ ILINDEN-FELKELÉS ÉVFORDULÓJÁRA

Nikolovszki Rizsto, Regionális Történeti Múzeum, Pleven, nyugalmazott múzeumi levéltáros.

Absztrakt

A cikk szövege az Illés-napi felkelés (vagy Ilinden-felkelés) beloianiszi megünnepléséhez kapcsolódik. Beloianisz faluban nem csupán görög, hanem macedón kisebbség is él. A cikk szerzője a falu macedón kultúrájának ápolója. Minden évben ünnepséget szervez az Illés-napi felkelésről való megemlékezésre. A cikkben a felkelés 114. évfordulója alkalmából írt beszéde olvasható.

#macedonkultura #beloianiszfalu #ilindenfelkeles #beloianiszikultura

Abstract

The text of the article is related to the celebration of the St. Elijah's Day Uprising (or Ilinden Uprising) in Beloianis. In the village of Beloianis there exists not only Greek but also Macedonian minority. The author of the article is a nurse of the Macedonian culture of the village. Every year he organizes a ceremony to commemorate the St. Elijah's Day Uprising. The article contains his speech on the occasion of the 114th anniversary of the uprising.

#macedonianculture #beloianisvillage #ilindenuprising #cultureofbeloianis

Az Ilinden-felkelés megünneplése Beloianisz faluban minden évben több helységről érkező résztvevőkkel kerül megrendezésre. Az ünnepséget e cikk szerzője szervezi a Nikosz Beloianisz Művelődési Ház előadótermében. Az ünnepi beszédeket több tablóból álló képes kiállítás és macedón táncház kíséri. A résztvevők minden évben a magyarországi macedónok és barátaik köréből kerülnek ki.

A következőkben a szerző 2017-es ünnepi beszédét olvashatjuk.

„Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Ma összejöttünk, hogy megemlékezzünk az Ilinden-felkelés 114 évfordulójáról. A macedón nép sok harcot vívott a Török Birodalom ellen Macedónia felszabadításáért, de mind közül első helyet foglal el az Ilinden-felkelés.

A török iga alól való felszabaduláshoz egy forradalmi szervezet alakult, amely megszervezte és irányította a macedón nemzeti felszabadító mozgalmat: 1893. október 23-án hat intelligens ifjú, Dame Gruev, Hriszto Tatarcsev, Petar Pop-Arszov, Ivan Hadzsiniokolov, Andon Dimitrov és Hriszto Batandzsiev Szolunban¹ létrehozta a Belső Macedón Forradalmi Szervezetet.

Sok éves fáradhatatlan forradalmi tevékenység után, 1903. július 20-án/augusztus 2-án² Macedóniában kitört az Ilinden-felkelés, ahogy nevéből is látható, éppen Szent Illés napján. A felkelés annak a sok évig tartó harcnak a csúcspontja volt amelynek következményeként az elégedetlen macedón falusi emberek összegyűltek a felkelés zászlaja alatt és bátran szembeszálltak a hatalmas török birodalommal. A felkelésben bárki részt vehetett nemzeti, nemi, faji és vallási hovatartozásra való tekintet nélkül. Egy közös cél vezérelte őket: harc a zsarnokság ellen.

---

¹ Thesszalonikiben.

² Régi naptár szerint/új naptár szerint.

A felkelés legsikeresebb vívmánya volt a Krusevói Köztársaság kikiáltása Nikola Karev elnökletével, valamint Nevezka és Kliszura városok bevétele, Kosztur³ és Lerin⁴ megyékben. Sajnos az öröm nem tartott sokáig, a törökök hamar észhez tértek és 350.000 főnyi sereggel, Bahtjár pasa vezetésével vérbe fojtották a felkelést. Vér és láng borította Szmilevo falut, a felkelés központját és Krusevót.

A felkelés alatt 202 összecsapás történt a 260.00 felkelő és a túlerőben levő török sereg között. Ezek során 948 felkelő és 3.664 török katona esett el. Mecskin Kamennél Pitu Guli vajda által vezetett cseta hősiiesen harcolt a Krusevói Köztársaság védelmében, de nem bírtak a török túlerővel és a vajdával együtt elesetek. Szlivánál, Krusevo felett egy negyven fős cseta Georgi Sztojanov vajda vezetésével hősiiesen ellenállt 11.000 török katonával szemben, végül mindannyian elesetek. Mikor a törökök bevették a sáncokat és elfoglalták a lövészárkokat, a török parancsnok így szólt katonáihoz: »Katonák láthattok egy példát arra, hogy egy igazi hazafi hogyan hal meg hazája szabadságáért és becsületéért. Katonák, adjuk meg a tiszteletet ezeknek a hősöknek! Tűz!«

Lokvatánál és Vinyarinál, Dembeni falu felett 1.000 török katona harcolt egy felkelő cseta ellen, és tíz órás harc után minden felkelő életét veszítette. Ebben az ütközetben részt vett Lazar Pop-Trajkov vajda is, aki az ütközetről írt egy eposzt. Többek között ezt írta: »Le a zsarnoksággal! Éljen a szabadság! Végsőkig harcolunk fegyvereinkkel, míg Macedónia szabad nem lesz.«

A felkelés leverésében 12.000 ház vált a lángok martalékává, 71.000 ember várt fedél nélkül, 4.693 embert gyilkoltak meg a pogányok, ezrek kerültek börtönbe, vagy száműzetésbe küldték őket Bodrum Kaléba, Kis-Ázsiába. 3.309 nőt és lányt erőszakoltak meg a török katonák és basibuzukok, emellett több, mint 30.000 ember menekült Bulgáriába.

A törökök kegyetlenkedései és a véres megtorlások ellen a felkelés időpontjában Európa több országában tüntettek Törökország ellen és követelték, hogy a nagyhatalmak vessenek véget a mészárlásoknak és biztosítsák Macedónia autonómiáját. Oroszországban fájó szívvel fogadták a macedóniai vérengzéseket, de Oroszország továbbra is passzív politikát folytatott, mivel akkoriban Bulgáriával megromlottak a kapcsolatai. Anglia nem avatkozott be, továbbra is Törökországot támogatta, mert Macedónia nem Dél-Afrika, ahol sok arany és gyémánt van, hanem csupán idős emberek és gyerekek vannak. Görögország nagyon ellenségesen fogadta az Ilinden felkelés kitérését. A görög kormány és a Patriarchátus felszólította a macedóniai görögöket, hogy támogassák a törököket. Görögország bármelyik más ország oldalára is képes lett volna átállni, hogy megvédje a görög érdekeket Macedóniában. »Macedónia elvesztése esetén a görög hellenizmus is megszűnik«, jelentette ki Ralisz görög miniszterelnök. »Mi kötelesek vagyunk cselekedni és védelmet nyújtani a görög lakosságnak Macedóniában«, írta az *Embrosz* című görög újság.

Az Ilinden-felkelésről a volt Osztrák-Magyar Monarchia szkopjei főkonzulja, Rappaport Alfréd a következőket írta: »Alig lehet egy forradalmi mozgalomban olyan nagy hazaszeretettel, önfeláldozással, bátorsággal, kitartással találkozni, mint Macedóniában.« *Mártírok földjén* című könyvében, melyet 1937-ben adtak ki Párizsban, az alábbiakat írja: »Az Ilinden-felkelés nagy jelentőséggel bír az összes forradalmi megmozdulások között jelen századunkban. A felkelés nagy esemény volt a maga idejében és mindig nagy eseménynek fog számítani a macedón történelemben. Nem az első és nem is az utolsó felkelés volt, és ennek a forradalomnak az emléke méltón fogja képviselni ezt a hősi időszakot a macedónok emlékezetében. Ugyanúgy, mint Karadzsevszics tettei a szerbeknél, az 1876-os bolgár áprilisi felkelés a bolgároknál, valamint Miaulisz és Kolokotronisz a görögöknél.«

A felkelés ugyan elbukott, de ez nem csökkentette történelmi szerepét és vívmányait. Értékekkel teli dicső múltat hagytak ránk örökségül nemzedékeken keresztül egészen a mai időkig. Ma is méltó módon emlékeznek meg a hősök tetteiről és mély tisztelettel adózva, hajlanak meg tetteik előtt. Az Ilinden-felkelés egy nagy vizsga feladat volt a Belső Macedón Forradalmi Szervezet és Macedónia számára egyaránt, és mondhatjuk: kitűnően vizsgáztak.

---

³ Kasztoria.

⁴ Florina.

Az Ilinden-felkelés bukásának fő okai:

1. A macedón nép magára volt hagyva a török birodalom ellen folytatott harcban;
2. Hiányzott az összhang a BMFSZ és Bulgária között.
3. A BMFSZ a felkelés előkészítésében és lebonyolításában sok hibát követett el.
4. A BMFSZ nem dolgozott ki egy egységes stratégiai és taktikai tervet.
5. Amikor a felkelés kitört, a BMFSZ nem hozott létre egy egységes és közös vezérkart, amely átfogóan irányította volna hadműveleteket.
6. A BMFSZ nagyon bízott a nagyhatalmak beavatkozásában.
7. A felkelés dátuma elhamarkodott volt, nem a BMFSZ igazi vezetői robbantották ki, hanem a vrhovisták, akiket Bulgária támogatott. Azonban a felkelés idején Bulgária nem avatkozott be, hanem cserbenhagyta a macedón népet.

Örök dicsőség az Ilinden harcosoknak, akik megalkották Ilinden epopéját!

Éljen az Ilinden 114. évfordulója!”